

BOTOND

ÖZÉPIRODALMI ÉS TUDOMÁNYOS FOLYOÍRAT

SZERKESZTI: BARTÓK MIKLÓS.

Nuda veritas.

Válasz: Siklaki Istvánnak.

A Tanáregyesületi Közlöny májusi számában megjelent, számunkra irt üzenetből nyilvánvaló az a végzetes tévedés, melyvel az illusztris cikkíró a polgáriskolai tanárokat és a tanárjelölteket nézi. A háromoldalas üzenet olyan sajátságos sorozata a tévedéseknek, melyek egymást nagyszerűen támogatják, de ha csak egyet változtatunk meg közülök, az egész sor fölbomlik és az igazság sorozatává válik. Mert végeredményben sok jóakarattal megírott cikk, nemes és szép cél világítja át a sorokat, csak az a kár, hogy ez a világítás rossz oldalról jön. Mert ennek a világító célnak az lenne a feladata, hivatása, hogy vezessen, mindent egyformán átvilágítson, megmutassa a bozótot és tiszta utat, — az ilyen cél, az ilyen világosság ne fordítson hátat a bevilágítandó területnek! Az igaz útra világítson és ne a néző szemébe, világítson rá, bizonyítsa be, hogy minden szavának reális alapja van és ne prűszköljön a néző szemébe, hogy nesztek fiatal uracskák, tanárjelöltek, ideáért rajongó fiókák, itt egy csomó nektek való gyönyörűséges frázis, bóduljatok meg tőle. Ugyan, ugyan! Hol árulják az ilyen szemüvegeket, melyek a mások látókörét ilyen mikroszkópikus méretűnek mutatják?

Ismeretes az a vita, amely a tanárképző reformja körül folyik. Tudtára adjuk mindenkinek, világos bizonyosságot teszünk róla, hogy az eszmét, a reform ideális oldalát nem ellenezzük, szívvel-lélekkel rajta vagyunk, hogy a tanárképző fejlesszessék, de a keresztülvitel, megoldás módjára nézve külön nézetünk van. Hangsúlyozzuk azt is, hogy a reformot nem politikai, hanem pedagógiai szempontból nézzük.

Tisztítsuk meg tehát először a dolgot az egyéni érdekektől, azonban a tények szempontjából ezeknek is el kell ismernünk létjogosultságát. Amikor mi, polgáriskolai tanárjelöltek a kultusz-kormányhoz memorandumot terjesztettünk föl, hivatkoztunk szer-

zett jogainkra, amikor mi három évre iratkoztunk be, három évvel számoltunk. Kértük, hogy vonatkozzék a négyéves képzés azokra, akik már tudják, hogy mennyi időre kötik le magukat s akik számoltak azzal: vajjon anyagi erőm, az időm, a jövőm, a megélhetésem tart-e négy esztendeig? Akik itt, a fővárosban helyezkedtek el, itt biztosítottak maguknak megélhetést, azoknak tanulásuk abban hagyását jelentené a szegedi egyetemre való áthelyezés. Vonatkozik ez azokra, akik abban a tudatban vállalkoztak a tanárképző elvégzésére, hogy Szegeden kell jövőjüket biztosítaniok. Ebben állt a „Szegedre való áthelyezés félelme” amely alól ideig-óráig felszabadultunk és amelynek kifejezést adtunk a „Botond” hasábjain.

Ez a pár megelégedett sor szolgált alapjául annak a háromoldalas förmedvénynek, amellyel a Tanáregyesületi Közlöny megtisztelt bennünket. A lap szerkesztője, a cikk írója „lelkiismeretlenségnek”, sőt ennél többnek nevezi mozgalmunkat, mint olyat, amely a tanáregyesület munkája elé akadályokat gördít. Vajjon a nobilis cikkíró tisztában van a „lelkiismeretlen” szó etikai tartalmával? Ha nincs, akkor ajánljuk, tanulmányozza az etikának eme pontját és az abból vonható tanulság alapján változtassa meg nézetét, mert egy ilyen keserű pirulát még hatszor annyi és ezerszer szebb, megindítóbb frázis ostyájában sem vagyunk hajlandók bevenni! Melyik a lelkiismeretlenség, az-e ha a hallgatók, akik fiatalon megkezdve a küzdelmet, dolgoznak, hogy tanulhassanak, vagy öreg szüleik utolsó garasaira vannak ráutalva és ezért ragaszkodnak szerzett jogaikhoz — vagy pedig az, ha az életben kint levő tanárok, akiknek a megélhetésük biztosítva van, a fizetés- és tekintélyemelésre nem találnak alkalmasabb eszközt, minthogy a hallgatók fele abbahagyja tanulmányát, a másik fele pedig még egy évig egyék ebből a keserű kenyérből?!

A cikk tévedései támogatják egymást, az előbbit is a következő: „... verejtékes garasainkból fogjuk összeadni azt az összeget, amellyel a tanárképző negyedik esztendejét át tudjátok élni.” O quanta species! . . . cerebrum non habet. Nincs bizony. Mert szép, szép a szó, de csak úgy, ha reális alapja van. Mi kívánjunk a tanáregyesülettől ilyen áldozatot? Mi, amikor kézzelfogható bizonyítékaink vannak rá, hogy az egyesület tagjainak — pár % kivételével, akiknek hálás köszönet — értünk való áldozatkészsége nulla? Amikor lapunkat, melyet fáradságos munkával, óriási anyagi áldozatokkal tartunk fent, a polgáriskolai igazgatók 50 %-a visszaküldi, 40 % pedig még ennyit sem tesz? Ez a „szeretet”, „lelkesezés”, „támogatás”, melyről a szóban levő üzenet beszél? ! Sapienti sat.

És itt úgy érezzük, hogy a pedagógus szólal meg bennünk, a szó és tett összhangja nélkül nincs nevelő. Igerünk füt-fát, beszélünk tücsköt-bogarat és semmit sem teszünk. Így nevelünk? *Itt kell fejleszteniünk a tanárképzést!!* De ehhez elsősorban önismeret, önkritika kell, aminek semmi köze sem Szegedhez, sem az egyetemhez.

Á reformmal kapcsolatosan feltehetjük azt a kérdést: vajjon

elég e a tanárnak *csak* a tudás, vagy fontos-e, hogy ezeken kívül belső értékei, egységes nevelői lélek sugallta elvei legyenek, vajjon hol folyik az ideálisabb tanárképzés, az egyetemen, vagy a főiskolán? Csak pusztán tudósokra van-e szüksége a polgáriskolának, vagy tanárookra is?

Az egyetemen úgynevezett „tudós”-képzés folyik, ott nem főcél tanárokat nevelni. Egyes részletekbe belemélyednek, nagyméretű, mély tudásra tesznek szert, de az *egész*-ről egységes képük nincs. (Hangsúlyozzuk, hogy ennek nem az egyetem vezetői az okai; ilyen az egyetem szervezete.) Vajjon ad-e egységes pedagógus-lelket, egységes elveket a szétforgácsolt, elaprózott tudás, még akkor is, ha ezekben az apró részekben hihetetlen ismerethalmaz van? Van-e harmónia az olyan lélekben, amelyet nem egyenletesen műveltünk és összhang az olyan tudásban, mely pl. *mindent* tud a cserebogárról és vajmi keveset az egérről? A tudósnak ez kell: ismerje meg tökéletesen a pókfaunát, azután hunyja be a szemét, azt, hogy hogyan kell egységes tudással, lelkülettel, elvekkal tanítani, nevelni, azt felesleges tudnia. De a tanárnak ez fontos.

Azonban nem szabad általánosítanunk, minden oldalon tiszteletet kell adnunk a kivételnek. Az egyetemnek óriási hatalma, érvénye, jelentősége van egy nemzet életében, kultúrájának fejlesztésében, ezt a hivatását példátlanul betölti, de bizony igen gyakran nevel fél- vagy negyedrés embereket és elég ritkán jó tanárt. Hiszen szervezeténél fogva nem is ez a főcélja.

Ismertem egy középiskolai tanárt, német nyelvet tanított és egyszer megszállta a buzgalom, ami abban állott, hogy egyszerre feladott tanítványainak 10 lap német szöveget megtanulni könyv nélkül. Persze senki sem volt rá képes, mire a tanár ismét feladta ötször, tizenhat-szor. Három hét múlva sem tudta senki. Holott, ha rendesen beosztja, pár óra alatt végez vele. Pedig óriási tudását mindenki ismerte, kitűnően értette tárgyát. Vajjon közoktatásunknak ilyen tudós, négyliteres fejű emberek kellenek, vajjon az állam miért fizeti a tanárokat azért, hogy tudjanak, vagy azért, hogy tudásukat átadják? Vagy elég, ha a tanár tud, a növendékeknek nem szükséges? Bizony az egyetemről sokszor kerülnek ki ilyenek, akik tehetetlenek tudásukkal. Szép, szép dolog sokat tudni és gyönyörködni benne, de az iskolának nem szellemi akrobaták, hanem tanárok kellenek. Természetesen itt is vannak kivételek, tehetségek, akik ezek ellenére sem lesznek strapatanárok, ezekért igen nagy kár. Mert nem elég az, ha a tanár úgy nyújtja bele nevelő-csapjait a gyermek lelkébe, mint a cserebogár az éjszakába.

Ezzel szemben főiskolánk kizárólagos célja a tanárképzés, ezért egyetemes tudást ad, nem részletet, hanem egészet. Ez az egység-re való törekvés legjellemzőbb sajátága a harmónikus léleknek. A tanárképző személyiségekre törekszik, kész embereket akar adni a társadalomnak, itt nem elég bizonyos ismeret elsajátítása, itt jellemet, a szó legszorosabb értelmében vett tanárt nevelnek. Tekintsünk végig a pedagógia történelmében, mindenütt előbukkan Aristoteles megállapí-

tása, hogy az igazi tudásnak három foka van: diszpozíció, ismeret és amikor az ismeretet közölni, átadni, tanítani is tudjuk. Ez utóbbi a legtökéletesebb, tehát az a bizonyos tudósképzés lényegében szenved csorbát. De nem is ez a legfontosabb, hanem a gyermek, a növendék ismerete, hiszen a tanításnak lélektani alapjai vannak. A főiskolán a tanítás, nevelés központja a gyermek, itt az intelligens emberen kívül személyiségeket bontakoztatnak ki, az egyetemet végzetteknek *csak* a tantárgy fontos. A mi feladatunk küzdeni a didaktikai materializmus ellen, mi embert nevelünk, az egyetem ember nélküli embert: *puszta* tudást. Itt ugyanolyan fontos a tudás, mint az egyetemen, de ez nem elég.

Ez volt az *ideális* rugója a szegedi egyetemtől való idegenkedésnek, mélyen tisztelt Tanáregyesületi Közlöny! Nem mi gördítünk akadályokat az útjukba, azok előbb megvoltak, mint mi, csak hogy Önök olyan nagy urak, hogy észre sem veszik, tehát ha megbotlanak bennük, minket ne okoljanak.

Tény azonban, hogy haladnunk kell, a korról változnak az igények, szélesednek a látókörok. Azonban a haladásnak nem az módja, hogy ami eddig volt és jó volt, azt most teleszíva tudónket elfújjuk a föld színéről, hogy újat fújunk a helyébe. Egy több, mint félszázados intézményt nehéz elfújni — de még nehezebb egy jobbat fújni helyette!

Szép és becsületos múltú intézményünk elfújásán ne fáradozzunk, nagyobb szeleket kiállt az már. Építeni rombolás nélkül is lehet. A magunk részéről kitörő örömmel üdvözöltük annak idején a tervet, de a rombolás nem természetünk. Mi akadály van annak, hogy a hároméves főiskolát négy évre kifejlesszük? Miért kell annak Szegedre mennie az egyetemre, ahol megtört alakok, rendkívüli hallgatók lennénk? Ki hajlandó megalázottnak lenni, az ötödik kerék szerepét játszani? Azonkívül, ha négy évet hallgatunk az egyetemen, ugyanabból vizsgázunk, mint a gimnáziumi tanárjelöltek, kinek lesz kedve kevesebb fizetésért polgáriskolához menni? Vagy akkor több fizetésünk lenne? Ha az államnak pénze lenne a polgáriskolai tanárok jobb fizetésére, akkor már rég kifejlesztette volna négy évre a főiskolát.

Azzal is szokás magyarázni a reform okát, hogy amint a jogakadémiákra nincs szükség, mert az egyetem jogi fakultása ad elég jogászt, úgy nincs szükség külön tanárképzőre sem, mert az egyetem bölcsészeti fakultása nagyobb mértékben ugyanazt csinálja. Itt a meghallgatás reményében kérünk egy pár szót: a jogakadémiák célja ugyanaz, mint az egyetem jogi fakultásáé, de a tanárképző főiskola teljesen sajátos munkát végez, melyet nem helyettesít a bölcsészeti kar. Ezt fentebb vázoltuk.

És még egy pár pillantást vessünk önmagunkra. Nem ellenezzük a reformot olyan formában, hogy a mostani főiskola toldassék meg egy évvel. De csak akkor, ha akik a hároméves főiskolán kezdtek meg, végeztek. Mert mi nem kívánjuk a tanáregyesulettől, hogy a negyedik év költségeit saját „garasaikból” fedezzék, akkor a szó esett összhangja nagyon nehéz lenne. Vajjon melyik polgáriskolai tanár lenne hajlandó arra, hogy egyévi fizetését átadja e tanulmányi célra,

de úgy, hogy az az egy év a nyugdíjban se számítson? Ha ezt bárki megteszi, elhisszük, hogy azok a gyönyörű, puffogó mondatok szívből jöttek.

Az illusztris cikkíró azzal érvel, hogy „többet akarunk tudni. Tartalmasabbá szeretnénk tenni lelkünket” a négyéves képzéssel. Ki mondja azt, hogy kint az életben nem szabad művelődni? Vagy csak addig tanulunk, amíg kényszerítenek rá? Hogy kívánhatunk akkor tanítványainktól spontán tevékenységet? Bizony, az összes érvek között ez a leggyengébb. Jöjjenek hát vissza idősebb kartársaink, mondjanak le fizetésükről és járjanak még egy évet, ha többet akarnak tudni. Vagy mint előbb említettem, adják ide egyévi fizetésüket.

Vagy ne is adjanak semmit, nagyon nehéz lenne. Csak a legkevesebbet tegyék meg, amivel kételyeinket eloszlatják. A hallgatóság szívvel-lélekkel együtt küzd Önökkel, ha legkisebb jelét is látja annak, hogy az ő érdekeire is tekintenek. Még nincs késő, minden nézeteltérés korrigálható. Mutassák meg, hogy nemcsak szép szavakkal, hanem tettel is támogatnak, tegyék jóvá halálos vétküket, fumigáló közönyüket, amellyel egész hosszú éven keresztül öldösték a hallgatóság lelkében az idealizmust folyóiratunk visszaküldésével, saját élő példájukkal bizonyítgatva, hogy az egész világ önérdek. Támogassák a jövőben egy kissé e folyóiratot, törekvésünk, szebb jövőnk zálogát, hiszen „tartalmasabbá szeretnénk tenni lelkünket”, Önökön múlik, ha e szép vállalat nem sikerül. Meghatottak bennünket azok a szép szavak, de bizony tettek nélkül semmit sem ér. Mindent láttunk az az Önök részéről, csak „lelkesedést”, „támogatást” nem, így az az üzenet tátongó üresség marad, itt az alkalom, bizonyítsák be, hogy őszinte volt.

És végezetül mondjunk jót a polgáriskolai tanárságról. Elismerjük munkájukat, örömmel láttuk, hogy a budapesti pedagógiai kiállításán fényes bizonytságot tettek a polgáriskolák munkájáról. De e fényes szereplések között ne feledjék, hogy mindannak csiráját, amit ott produkáltak, ezen a főiskolán öntözgették.

Folytassuk tehát közösen, vállalva a megkezdett munkát. Nevelői mivoltunk bizonyítéka legyen a harmónikus lélek; összhang a szó és a tett között és az építés rombolás nélkül.

In hoc signo vinces!

BARTÓK MIKLÓS.

